



VALENTIN IACOB

# VIAȚA ȘI MOARTEA ÎN TROLEIBUZUL 81

ŪINTEGRAL

## **CUPRINS:**

### **I. Mareșalul de pe strada noastră /**

Prolog /

Colecția de papioane a lui Belu Zilber /

I. Biblia și "Mein Kampf" /

II. Amintiri cu Dan Barbilian /

III. „Ce ați căutat la Stalingad?” /

IV. Când regele graseiază /

V. „Și am rugat să fiu pus în aceeași celulă cu Iacob” /

VI. Cunoașterea la 40 C /

VII. Epilog

Pe urmele unui sfânt al vieții: Vasile Voiculescu /

Mareșalul de pe strada noastră /

### **II. Viața și moartea în troleibuzul 81 /**

Hriști xeroxați /

Monștrii din troleibuzul 81 /

Note de erou în troleibuzul 81 /

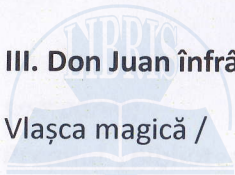
Botoșeii lui Ahile /

Vernisaj cu acții /

Levăntică /

Cum am scris 400 de cărți pe lună /

Marea Iacob /



### **III. Don Juan înfrânt /**

Vlașca magică /

Cupola de iasomie /

Prințesa apelor /

Nălucul de chihlimbar /

Luna plină și-o vioară... /

Din iubirile Mariei Tănase /

Don Juan înfrânt /

### **IV. Între matematică și literatură /**

Misterele estetice ale matematicii /

Vrei să fii prietenul lui Dumnezeu, la „Barul răniilor mele”? /

„M-am născut cu două inimi. Una de poet și alta de matematician /

### **Note bio-bibliografice /**



## COLECȚIA DE PAPIOANE A LUI BELU ZILBER

### I. *Biblia și Mein Kampf*

Poate că aceste amintiri au dospit prea mult. Prea mult pentru a putea fi scrise. Cu ușurința trăirii. Cu acea naturalețe leneșă a trăirii de-atunci, de la 18 - 20 de ani. Când curgeam prin viață ca un halucinat norocos. Niște amintiri întârziate și pentru că, mult mai apoi, aveam să înțeleg că personajul lor este unul extrem de controversat.

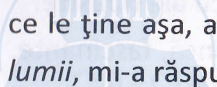
Pe Belu Zilber l-am cunoscut prin meditațiile la matematică. Totul a început în toamna lui 1973. Nu aveam încă 18 ani. El avea 72 și mai avea de trăit cinci. leșise de nouă ani din închisoare după 16 ani de detenție politică grea și pe atunci destul de misterioasă pentru mine. Iar Belu era rezervat. Greu povestea de pușcăriile lui. Atâta aflasem, zvonul ce-l preceda: fusese închis în lotul Pătrășcanu. L-am întrebat, mi-a răspuns sec: *Da. Mi-au furat 16 ani din viață, domnule!* Așa l-am cunoscut eu. Un Belu Zilber în ultimii ani ai vieții, curățit și cumva resemnat, după o paranteză infernală de 16 ani, un Zilber doar al ideii și strălucirii. Și vindecat de comunism. Vindecat și cicatrizat. Eu însumi, învățăcel la vârsta ideală, a receptării, cețos și curat (și când ești mai curat și mai noros ca la 18 ani!). Îndesat în vise și-n cărți. A fost pentru mine întâlnirea densă dintr-un timp suculent, formator. Densă, dar nu decisivă. Și cine știe, poate a contat puțin și pentru el, cel fără copii. Un Zilber la ora și vârsta bilanțurilor. Nu toate



amare. Dar până atunci noi vom fi continuat cu ale noastre.

Întâi matematica, pe urmă cu atâtea încă, fascinante. De la amintirile lui, multe cred încă inedite, despre atâția dintre cei mari din anii de grație interbelici, până la teama primelor poeme pe care i le-am citit (multe scrise chiar în biblioteca lui) înconjurat, capturat de aura și de ideile lui stufoase cu brianța neciobită, la fel cred, ca-n vremea în care-l făcuseră să fie pomenit cu admirație ori măcar cu elegante, pățimașe respingeri de mai de toți „sacrii” noștri. De la Cioran, Eliade, Nae Ionescu, Sebastian, Moșil, Steinhart – eei, dar ar trebui să scriu o listă lungă cam cât dicționarul culturii române interbelice! Însă când l-am cunoscut nu știam nimic de toate astea. Doar cărarea matematicilor m-a dus la Herbert Zilber. Căci în acei ani, cu meditațiile pentru facultate, el încerca să-și rotunjească o pensie mică.

Și Beluțu era mititel. Chiar foarte scund, foarte iute, bonom și destul de vesel. Nu părea complexat de statura lui, cum am citit apoi. Sau nu o arăta. Nici că se putea un contrast mai violent cu diminutivul „Belu” ce te duce cu gândul la cimitirul istoric. Și mai erau ochii lui. Foarte intenși, foarte vii, în contra și deasupra vârstei. Ochi cu o apă, o undă aparte. Abisuri lucioase... Fuma enorm, impunea ușor și locuia într-un apartament rafinat. Mobilă neaglomerată, colaj bun de stil vienez și florentin. Un prim amănunt, cumva la-ntâmplare: în bibliotecă am observat repede o ciudățenie (n-a fost ultima): pe un raft, legate frumos și foarte la vedere stăteau lipite Biblia și, în germană, *Mein Kampf* (eram în 1973!!). L-am întrebat de



ce le ține așa, alăturate. *Aste două cărți au schimbat soarta lumii*, mi-a răspuns.

Dar mai întâi a fost matematica, spuneam. Iar Zilber era un matematician cu o cultură de talie, rezolvator de probleme dure. Asta deși se făcuse cunoscut (semnând Andrei Șerbulescu) în altă grilă: sociologie, politologie, publicistică. Destul de curând mi-a spus că are trei licențe: două la Grenoble, în matematici și în inginerie și a treia în România, în economie (în fine, mult mai târziu aveam să mă lămuresc, că nu și le va fi luat el chiar pe toate!). Ca matematician, însă, intuiția euristică și forța lui de generalizare erau impresionante. Și stimulative. Poate ambiționat și de el începusem pe atunci să citesc cursul superior de *Analiză matematică* al regretatului academician Miron Nicolescu (cu care mi-a mărturisit că fusese bun prieten, ca și cu alți mari matematicieni de la Simion Stoilow la Barbilian și Moșil). Pedagogul Zilber s-a pliat destul de repede pe curiozitatea și puterea mea, așa că de la o simplă pregătire pentru admitere în facultate am început să lucrăm la nivel de olimpiadă internațională. Într-o grupă cu încă doi puști, dintre care unul, Florin Cazan, bun prieten și coleg cu mine la clasa specială de matematică, clasă de elită a liceului (până atunci) *Petru Groza*, de la Șosea, la ora aceea deja „Liceul de informatică”, multă vreme singurul din țară. Azi, Colegiul Național de informatică, bizar botezat *Tudor Vianu* (ca și cum multe ar fi avut de împărțit Tudor Vianu cu informatica, dar se pare că aceasta e o altă modă post '89. Ioan Groșan îmi spunea că există, printre alte asemenea perle



votive, chiar un Grup școlar-industrial cu profil cumva de C.F.R., numit *Emil Cioran*, și cred că scepticul de serviciu al lumii s-ar răsuci în mormânt de-ar afla!).

Revenind la matematicile lui Zilber, el avea darul de a insera firesc instrumente teoretice puternice în rezolvări surprinzătoare. Odată, după ce ne-a lăsat să ne chinuim cu o problemă algebrică de „internațională”, ne-a arătat o soluție ciudată (folosind matricea funcțională Wronski și determinantul ei). Altă dată a reușit să pună capăt unui lanț de probleme înrudite cu enunț înșelător (ale lui C. Ionescu-Țiu) apărute în *Gazeta matematică*. Toată zona tușată de matematică ce-o cunoșteam, inclusiv prietenii de la *Lazăr*, medaliați cu aur la „internaționale”, se chinuiau în gol cu ele. Și Belu a venit cu o soluție simplă!

Era, de altfel, unul dintre acei mohicani interbelici cu formație și tendință enciclopedică, dintr-o vreme în care toți cei importanți aveau nu una, ci snopuri de licențe și doctorate. Și mai avea, ca aceia, o rasă a conversației politicoase, delicate, cosmopolite. Fraze întoarse în paradoxuri rafinate. Și-n situații acide. Rasă azi în mare parte revolută, dusă. *Am făcut parte din grupul Criterion și am fost adjunctul lui Magearu la Institutul de cercetări economice. După război, am ținut primul curs de economie politică la Universitate, în București, în 1946 – încă se mândrea Zilber cufundat tot, de-abia se vedea, în fotoliu-i de piele.*

De departe, însă, sarea și piperul ședințelor noastre de matematică cu Belu Zilber, erau îmbibarea lor savuroasă cu

amintirile lui. Și cu panseuri. Spiritul lui capricios și iute migra cu o strictă naturalețe dintr-un domeniu în altul. De aceea multe dintre aceste citate a trebuit să le aleg dintre picături matematice. Așchii înstrăinate de farmecul lor spontan, de atunci. Iată, într-o după amiază în timp ce noi ne căzneau să aplicăm o metodă de diagonalizare a lui Cantor, începuse:

- Nemții ăștia! În matematică spiritul lor speculativ face minuni. În muzică, nu totdeauna. Simfonia a IX-a a lui Beethoven se termină cu un marș. „Oda bucuriei” este un marș de la cap la coadă!

- Dar folclorul românesc vă place, nenea Beluțu? – încercasem să-l provoc pe mai departe și să mai trag de timp.

- Nu.

- Nici Maria Tănase?

- *Cum să nu, doar m-am iubit cu dânsa!*

Arareori reușea Belu să nu surprindă (ăst timp, noi trebuia să ne continuăm canonul la diagonalizarea Cantor).

Aproape imediat, a continuat. Înspre matematici. Atunci am aflat prima oară despre faimoasa teoremă a lui Gödel. Care în 1938 retezase din senin, cu un trăznet pe doar patru pagini, visul interbelic declanșat de Bertrand Russel, de axiomatizare unitară și lină a matematicilor. Or, Gödel folosisse tocmai diagonalizarea cantoriană. Și Nae Ionescu, în teza lui de doctorat din 1919 din Germania, a avut un început de intuiție că afirmațiile ambițioase lui Russel pot eșua. Lui Nae i-a lipsit însă aparatul *mathematic* – a încheiat Belu Zilber.

Astfel, picătură cu picătură, între o ecuație și o



Integrală, am început treptat să-i descopăr inteligența aceea scormonitoare și ludică. Spiritul meu, dual și el, a reacționat. A fost al doilea început al acelei întâlniri. Și poate că am fost ultimul captiv al farmecului lui Belu Zilber. El, cu „ușuratecul dublu” al său, cum îi spunea, spiritul lui de tinerețe patinând imprezibil între negări abile și concilierea universală. Generatorul de amici și dușmani. Evadați ori prizonieri ai șarmului său. Iar dacă toate astea-s mai degrabă etichete retroactive, pentru că atunci nu am știut cât de durabilă avea să fie în mine zona amintirilor cu el – ca un set de fotografii, niște dagherotipuri neuronale neschimbătoare – atunci măcar cred că am fost ultimul lui prieten câștigat.

## **II. Amintiri cu Dan Barbilian**

Desigur că primul despre care am vrut să-l storc de amintiri pe Belu, a fost Ion Barbu. *Cum era Barbilian, nenea Belu?* – l-am întrebat.

- Era un nebun! – mi-a răspuns zâmbind complice și agale. De pildă, legionarismul ăla al lui. A prizat la el numai din cauza fantasmelor din capul său, nu că ar fi fost el așa, un fanatic disciplinat al Mișcării. Avea de toate, Barbilian, numai stofă de martir nu avea. Ba, odată l-am văzut pe stradă cu cămașă verde și pistol. Și îi tremura pistolul să-i sară din mâini!

Mi-a povestit apoi un episod care este, cred, încă necunoscut.

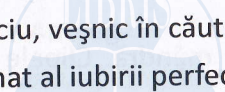
- Destul de repede după 23 August, am început să facem, eu și Mihai Ralea, lista celor ce trebuiau salvați de la



## DON JUAN ÎNFRÂNT

### *Visătorul de serviciu*

De câte ori sunt fericit sau doar puțin trist, dau fuga în Cișmigiu. Parcul acesta are un parfum imperceptibil, un abur curat de iasomie cerească. De aceea, acolo am avut totdeauna tăria să îmi întrupez și să-mi trăiesc visele. Și asta mi se întâmpla încă din adolescență când împreună cu prietenii mei împătimiți ca și mine în religia literaturii și a matematicii, ne plimbam toată ziua cu bărcile și prefiram aleile parcului, punând la cale, dezinvolți și solari, soarta lumii. Acolo ne-am tras toți de șireturi cu Proust, cu Baudelaire, cu Garcia Lorca, cu toată gașca Suveranilor. Când câțiva dintre noi cercetau cu ochii deschiși și febrili, vreo teoremă negăsită, încă. După îndrăgostiri, nu prea tânjeam noi atunci. Cișmigiu era Capșa noastră de adolescenți dezinvolți și solari. Alături, încorsetată în poduri și în caldarâmuri, Dâmbovița curgea prin același spațiu bătrân, al Crailor de Curtea Veche. Spațiul nețărnut și viu, rămas aproape neschimbat. Și noi visam cu încrâncenare lângă maeștrii ascunși în statuile parcului, visam că orele astrale ale României se vor întoarce, chiar dacă anii negri '80, ne apăsau încă. Visam doar absolutul, aproape îl vânam. Nimic altceva nu ne mulțumea. Și la fel simt și azi când intru în Cișmigiu. De aceea, marile mele iubiri sunt legate de parcul ăsta. Iubirile mele – dibuiri de Don Juan însingurat, credincios până la moarte unui ideal din adolescență. Un visător de



serviciu, veșnic în căutarea iubirii, veșnic îndrăgostit. Vânător și vânat al iubirii perfecte.

### ***Ploaia de flori***

Ziua în care destinul meu s-a răsucit brusc, nu anunța nimic deosebit. Era o zi de vară ce deborda de culorile parcului și de miresmele acvatice ce se ridicau din lac ca dintr-o pajiște de apă. Mă plimbam iar cu barca și tocmai mă adăpostisem de soare la umbra unui pod. Mă plimbam, e un fel de-a spune. Toată ziua tolănisem în barcă, dezlegând probleme de matematici. O duceam așa din primăvară, de când începusem să chiulesc de la cursurile Facultății de Matematică, avid să descopăr singur, între sălcii și ape, mistere insolite și abstracte. Stam așa cufundat în visare, cu mâinile-n valuri, când deodată, în jurul meu au început să cadă flori... Flori multe, petale de flori albe... o ploaie diafană de petale mă înconjura cu un cerc mic, de liniște. M-am frecat la ochi și am privit buimac în sus. Atunci am văzut-o. Sta rezemată pe balustrada podului, chiar deasupra mea, privindu-mă cu un aer absent-sfidător. Palmele ei cu degete lungi, încă mai țineau câteva flori albe.

- Cine ești tu? – am întrebat-o încremenit în barca mea care, nu știu de ce, începuse să mi se pară nesigură, o coajă de nucă.

- Mă numesc Anna Ecaterina Orlova – mi-a răspuns cu voce gravă și cumva poruncitoare, necunoscuta aia răsărită de nicăieri în viața mea ca o ceață de vară, ciudată și magnifică.

- Ești rusoaică? – am îngăimat. Forța apariției ei

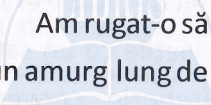


intimida.

- Rusoaică albă – mi-a răspuns mândră. Clipele alea stranii le retrăiesc și acum, scăpate pentru vecie din plasa timpului. Între timp, ea coborâse de pe pod mai aproape de mine, și începuse să mă privească atentă cum stam tolănit între cărțile mele. Avea expresia aia a ei gravă cu care aveam să mă obișnuiesc cu timpul și care avea să-mi lipsească, mai târziu. Am început s-o studiez și eu pe-ndelete. Era o prezență puternică, Anna Orlova. Înaltă, cu niște blugi mulați de sub care i se ghiceau picioarele cabrate și lungi „până în amigdale”. Fața îi era foarte albă, de o paloare marmoreană. Avea o privirea somnolentă și grea, de parcă ar fi cazut în cine știe ce transă aristocratică și veche, din strămoși. Iar ochii îi erau de o culoare incredibilă și rară! Ochi galbeni, avea Anna Orlova, de un galben schimbător și amețitor: ba de culoarea a mierii de flori de câmp – dacă era fericită, ba de un galben intens și pur ca ochii prădători de felină, atunci când se înfuria și scăpăra dezlănțuită cu privirea, fante iuți de lasere.

- De ce ai presărat flori pe apă, în jurul meu, domniță Orlov? Te macină singurătatea, așa tânără și frumoasă cum ești? – am provocat-o cu o îndrăzneală subită pe care nu mi-o știam, eu care până atunci fusesem sfios și nehotărât cu fetele.

- Mi-a plăcut cum stăteai acolo, în fundul bărcii tale mici, rupt de lume între câteva foi. Cu chipul tău studios, de Zburător. Și m-am gândit că ți-ar sta bine sub o ploaie de flori. Cât despre singurătate, este o boală cu care lupt de mult, dar încă nu i-am găsit nici leacul, nici vaccinul.



Am rugat-o să coboare la mine în barcă. Și ea a acceptat. Era un amurg lung de vară și noi ne-am plimbat și-am vorbit pe nedelete, pe apele micului lac cu copacii lui încovoiați straniu, ca niște călugări în rugăciune. Atunci mi-a spus istoria ei. Avea sânge albastru, Anna Orlova. Era contesă iar tatăl ei, care încă mai trăia, era prinț Galițin – o familie rusească străveche ce făcuse istoria Rusiei. La Sankt Petersburg, Galiținii ridicaseră cu 200 de ani în urmă, o catedrală emblematică a orașului, iar un conte Orlov cucerise pentru țar, cu numai un regiment de cazaci, Siberia – rezervorul de bogății al lumii. În 1918, hăituiți de hoardele bolșevice, bunicii Annei își lășaseră pe pustii, moșiile uriașe din Basarabia și veniseră la București, ca să trăiască într-o discreție suverană. În vremea asta, rudele lor rămase în Rusia, fuseseră exterminate de Stalin, în anii marii terori. Toți cei din familia Annei predau franceza și rusa pe malurile Dâmboviței. Anna era studentă și ea la franceză. Iar rusa doar o vorbea, fără s-o scrie. O scârbea bolșevismul, de-aia refuzase să scrie rusește. Poveștile ei aveau o încărcătură și-un farmec aparte, cum le spunea cu vocea ei gravă, privindu-mă cu ochii grei. Seara se lăsase peste parc și noi stam acum pe o bancă de sub o salcie uriașă. O priveam cu nesaț și nu-mi puteam dezlipi privirea de ochii ei galbeni lucind pătimași în noapte. Ea, cu duișia sufletului ei slav, când răzvrătit și când suav, duișia care izbucnea prin toți porii ființei ei. Și acolo, sub salcia de la marginea apei, am înțeles că dragostea mă atinsese cu aripa ei, pentru prima oară în viață. Eram o fărâmă de jar arzând în palma ei albă.